

Nem én kiáltok

(Még mindig Párizsból)

Határtalan József Attila-év a 100. születésnap, az UNESCO jóvoltából világméretű... Ám, ahogy az már, velünk, magyarokkal lenni szokott, a lét határozza meg a tudatot. Profitorientált születésnapi ünnepekből is kijut a hányatott sorsú költő emlékének. Se szeri, se száma a helyszíneknek, színtereknek, ahol emlékeztek/emlékeznek, írtak vagy írni fognak a nyomtatott és virtuális oldalakon... szobrokat, emléktáblákat avattak/avatnak a 100. születésnap ürügyén/alkalmából. József Attila szelleme kísért, vitára, véleményformálásra késztet/kényszerít.

„Sovány vagyok, csak kenyeret / eszem néha, e léha locska / lelkek közt ingyen keresek / bizonyosabbat, mint a kocka.” (Eszmélet)

Az a bizonyos KOCKA – el van vetve...

Verseit újra olvassák.

Versei újra hódítanak, elgondolkodtatnak; de koránt sem biztos, hogy elmúlt a kisajátítás szemlélete. A 100. születésnap, legfőbb erénye az lenne, lehetne, ha „elengednék” – szabad szárnyalásra bírnák költeményeit.

Fejtő Ferenc is, akivel Párizsban beszélgetek, úgy érzi, hogy mára jócskán át- és felértékelődött József Attila egész lénye és irodalmi szerepe. S a versek! Olvasni kell, hogy megismerjük a költő belső vívódásait, üzeneteit. Mert az egyetemesség gondolkörének körüljárásához József Attila kellő muníciót hagyott ránk.

– *Lehet, hogy kortársai sem értették – Moszkvába sem utazhatott...*

– Valóban bántotta, meg is írta ezt Miért nem én címmel.

Mire én azt mondtam: ez egy olyan gyermekded dolog. Le akartam őt beszélni, hogy ne háborogjon. Miért írtál sértődötten? Te nem vagy kommunista. (Akkor már kizárták a pártból.)

De ő annyira egynek érezte magát a Nagy Lajossal, akit meghívtak, meg az Illyés Gyulával való rivalizálás... –, hogy „már megint az Illyés, ő mindenütt ott van”.

– *Az ismertség, az elismertség volt a tét?*

– Igen, de tulajdonképpen egy húron pendültek, azonos volt a világnézetük. Mind a ketten kommunistán jöttek vissza Párizsból. S akkor, Illyés rögtön bevágódott a *Nyugat*-nál, Babbitshoz, aki őt állhatatosan nem akarta felfedezni...

– *Érdekes idők voltak.*

– Úgy, hogy amikor, a *Szép Szónál*, én csináltam a *Mai magyarok – Régi magyarok* című könyvnapi számot – ennek az összeállítását rám bízta, helyesen –, mert akkor én voltam az egész szerkesztőségben az egyedüli, aki jóba voltam még Babbitssal, meg a Kassákkal. Lehet, hogy ezért is bízta rám a szám összeállítását; s amikor mentem Babbitshoz, kérni egy cikket, azt mondta: „Magának adok, de a *Szép Szónak* nem”. – De, ha nekem, a szerkesztőnek adja, akkor a *Szép Szónak* adja...

- Ezek szerint, integráló szerepe is volt.
- Megkaptuk tőle élete egyik legszebb esszéjét, Széchenyi Istvánról írta.
- Mit jelent, hogyan értelmezzük azt, hogy 2005-ben az UNESCO a világörökség szellemi kincsei közé emelte József Attilát?

– Most kerül a helyére. Én 1946-ban a *Revue Internationale* című baloldali lapban írtam egy cikket Attiláról, négy-öt versét is lehoztuk; ez volt az első, hogy itt kiejtették a nevét, és megtanulták. Szóval, több költő elkezdett érdeklődni Attila iránt; az Aragon, az Eluard, meg az Emmanuel... Később készült egy szép kis kötet is, a legjobb költők fordították franciára Attilát. De valójában, most, a 100. születésnap megemlékezés révén került a helyére, 2005-ben.

– Már németül is hozzáférhető; a zürichi Ammann kiadó (Daniel Muth fordításában és válogatásában – *Attila József: Ein wilder Apfelbaum will ich werden – versek 1916–1937.*) Szeretném, ha vadalmafa lennék! címmel kiadott egy kötetet. – Ennek ön írta az előszavát, utószavát pedig Dalos György.

– Csodálatosan szép lett, gyönyörű.

– És a Phébus kiadónál, „Aimez-moi” címmel készül a francia változat, egy újabb kritikai kiadás...

– Készül, de annak már rég készen kellene lenni, ám a franciák hanyagok.

– Tudunk-e mindent József Attiláról? Verseiben az öngyilkosságra való utalás mellett az „ölés”-ről is gyakorta szó esik: „Tiszta szívvel betörök, / ha kell, embert is ölök.” – Ismert, Párizsban, az ő jelenlétében történt egy öngyilkosság, amikor egy táncosnő vőlegénye – miközben hármában vitatkoztak az utcán – váratlanul agyonlőtte magát...

– Igen, ez homályos, hárman voltak az utcán, és valaki látott valamit, amikor kilépett a kávéházból. Hát, valami kell az utókornak is, valami, amit meg kell fejteni.

– Majd ott, Pesten a fiúk, a Petőfi Irodalmi Múzeumban.

*

Az irodalomtörténészek aprólékos munkát végeztek az elmúlt évtizedekben; valószínűtlennek tűnik, hogy elvarratlan szálat hagytak volna. Minden apró részletre odafigyeltek, figyelnek.

József Attilát nem feledték el.

„Az egész lénye azt sugározta felém, íme az ember. Az ember, aki nem csap be, aki a szemedben is az, aki a hátad mögött, aki nyíltszívű, őszinte és egyenes karakter.” – jegyezte meg egy helyütt Fábián Dániel.

Füst Milán viszont azt mondta: „Olyan, mint az a szép lány, aki nem tud megenni vita nélkül, s addig viszi, amíg az ember megsokallja”.

A 2005-ös esztendő, születésének 100. évfordulója, a József Attila-év, fordulópont lehet. Ha arra gondolunk, hogy odafigyelnek rá – a fiatalok is odafigyelnek – mert figyelnek. A megfogalmazott vélemények, gondolat töredékek is ezt igazolják, visszaigazolják...:

„Eddig úgy hittem, hogy sokat tudok József Attiláról. Kötelező tananyag az általános iskolától kezdve. Életrajzi adatok, memoriterek, elemzések, a többi költő között elfoglalt helye. De be kell vallanom, hogy tévedtem.

Ismereteim igen csekélyek, ha összevetem mindazokkal a tényekkel, új információkkal, amik most eljutottak hozzám. Árnyaltabbá, érthetőbbé tették a róla alkotott képet, mélyebbé versei mondanivalóját. De a részletek és a teljes igazság ködbe burkolózik mindazok számára, akik József Attilát csak felületesen ismerik.

Mert József Attilát jó olvasni, sorai hol égetnek, hol balzsamoznak. A dolgok legmélyén mégis megbújik valami: talán az a különös varázs, ami lényre rejtett zugából árad, s amit végtelenül távolinak és elérhetetlennek érzünk.”

*

Kassai György nyelvész, műfordító, egyetemi tanár, az emelkedett, tisztán értékelvű irodalomszemlélet franciaországi nagykövete; 83 életévében is fáradhatatlanul dolgozik. Az Université de la Sorbonne Nouvelle Paris III magyar szakos hallgatóinak, József Attila költészetén keresztül mutatja be a magyar nyelv szépségét.

– *Hogy került ki, mióta él Franciaországban?*

– Szüleimmel, 1939-ben jöttem ki Franciaországba, 1949-ben pedig azért mentem vissza Magyarországra, mert az volt a hír és az elképzelés, hogy építeni kell a kommunizmust; akkor még ugye a szocializmust; haza mentünk, úgy éreztük, hogy szükség van ránk.

– *Majd meggondolta magát, hisz 1962-ben visszatért Franciaországba. Miért?*

– Mert rájöttem arra, hogy hiba volt vissza menni 1949-ben. Nagyjából ennyit tudok mondani.

– *Valahol azt írták, hogy professzor úr nevelt gyerek...*

– Nevelt gyerek? Szüleim hamar elváltak, édesapámat alig ismertem, édesanyám pedig férjhez ment Németh Andor íróhoz, aki gyakorlatilag az én nevelőapám volt.

– *Édesapjával nem is volt kapcsolata?*

– Nagyon kevés. Nem tudom miért, szegény egész életében szinte munkanélküli volt; foglalkozására nézve, a Remington cégnél irodagép-szerelőként dolgozott, de hamar elbocsátották. Időnként élt a látogatási joggal, megjelent és elvitt engem a ligetbe; lehetett vagy háromszor, négyszer, talán összesen ötször... Szóval... – nagyon hamar, fiatalon, negyvennégy éves korában, tüdőbajban meghalt. Szinte alig van élményem az édesapámról.

– *Megrázó gyermekkori lenyomatok. Amit kicsit misztikussá tesz, hogy Németh Andor nevelt fia lett.*

– Nem misztikus, így van.

– *Írók, költők, irodalmi alkotások között nőtt fel, ami érdeklődési körét is formálhatta. Formálta?*

– Az hogy irodalommal kezdtem el foglalkozni, az talán nem ezzel játszott össze, hanem azzal, hogy egész fiatal gyerekkoromban sikerélményeim voltak a szavalatokkal. Emlékszem Vörösmarty Mihály *Petike* című költeményét olyan lelkesen mondtam egy elemi iskolai szavaloversenyen, hogy valami jutalmat is kaptam. Szóval, nagyon szerettem a verseket.

– *József Attila szövegeit különösen.*

– József Attila volt az első költők egyike, akinek a verseit, már hat-hét éves koromban kívülről tudtam - főleg a Medáliákat. Amit azzal magyarázok most, hogy a Medáliák, azok gyerek versek.

„Elefánt voltam, jámbor és szerény / hűvös és bölcs vizeket ittam én / a dombon álltam s ormányommal ott / megsimogattam a holdat, a napot, / és fölnyújtottam ajkukhoz a fát, / a zöld cincért, a kígyót, a kovát, – / most lelkem: ember – mennyem odavan” stb.

A gyerekek ezeket nagyon könnyen megjegyzik, a fantáziájukat is megmozgatja. Pici gyerekként, nekem is ezek voltak az első irodalmi élményeim. Aztán persze az is, hogy József Attila járt hozzánk. Néha együtt dolgoztak Németh Andorral bizonyos verseken, ez persze szintén befolyásolta az irodalmi érdeklődésemet.

– *Milyen személyes élményeket őriz József Attiláról?*

– Sok-sok élményem van. Az egyik, amikor egy vers megszületésénél jelen lehettem. József Attila fölhozta a kész verset, és Németh Andorral közösen javították, majdnem, hogy együtt írtak.

– *Mely vers volt?*

– A *Világosítsd föl*. Ebben eleinte, voltak olyan furcsa rímek – amiket még emlékezetből tudok idézni –, hogy: „Állíts példát, de már / ne magadra utalj, szamár”; ez nem tetszett nekik, de hirtelen nem találtak semmit, mire József Attila azt mondta, akkor legyen talán úgy, hogy „Állíts példát, te maj-om, de ne magadra utaljál”. „Maj-om”, kötőjellel. A végeredmény közismert. – Egy másik élményem pedig az, amikor egy éjszaka József Attila megjelent a lakásunkon, le volt törve, nálunk akart maradni. A halban aludtam, ő, egy tábori ágyon mellettem, amit hirtelen anyám előkerített, és kék paplana volt; anyám kék paplant adott József Attilának, mire akkor én azt mondtam neki (már tizenhárom éves voltam), hogy: „Na most már van azúrkék paplana”. (Mert neki van ez a szép verse, hogy: „kenyéren élte éveit / és nem volt azúrkék paplana”.) Erre szegény, fanyarul elmosolyodott. Szóval ilyen, ilyen apróságok, amit őrzök. – Gyerek voltam, de ezek – nem tudom, hogy miért – így megmaradtak az emlékezetemben. Az utolsó találkozás tragikus volt. Utána a szanatórium jött, és Balatonszárszó. – De én úgy emlékszem rá, hogy amikor velünk volt, vidám volt, felszabadult, és azt hiszem örült, örült velünk lenni.

– *Hiányoztak neki, a kapcsolatok, a barátok, akikkel beszélgetni tudott.*

– Persze, kereste is őket. Társasági ember volt, az egész kávéházi élete ezek közé csoportosult – világos, hogy ez így volt.

– *Bizonyára megrázta, a tragédia híre, amikor megtudta, József Attila a vonat alá vetette magát.*

– Amikor meghalt, 1937 decemberében, már ötödikes gimnazista voltam. Emlékszem, szót kértem a magyar órán, és megkértem a tanáromat, hogy mondhassak egy-két szót József Attiláról. Akkor már nagyon szerettem, olvastam és persze értettem is; hát nem az Eszméletet, a könnyebb verseit, a Születésnapomra, és a többit. – Egyszóval, tartottam egy tíz perces rögtönzött előadást, amit a tanár nagyon jónéven vett. Azt hiszem, baloldali beállítottságú lehetett, mert azzal végezte be a kommentárját, hogy „Hát igen, ebben az országban, ez a költő sorsa”.

– *Melyik gimnáziumban történt mindez?*

– Budapesten, a Kölcseyben, a Munkácsy Mihály utcában, s a tanáromat Kissnek hívták, de a keresztnévét elfelejtettem – nagyon jó tanár volt, érzékeny, kitűnő. Na, ez is közrejátszik abban, ha valaki irodalmár lesz. Nekem nagyon jó magyar tanárom volt.

– *„Elmebeteg ember ilyen szép verseket még nem írt a magyar irodalomban, mint József Attila” – mondta az egyik előadásán...*

– Igen, csodálatos, a saját betegségét írja le egy pár versében: Ki-be ugrál, Kiáltozás, Szürkület... –, de van még néhány olyan verse, amelyik az örület határán született, és ennek az állapotnak a leírásával foglalkozik.

– *Beteg volt, mégis remekműveket alkotott?*

– Sőt, azzal lett úrrá a betegségen, hogy alkotni tudott. De ez közismert dolog.

– *Ez egy önterápia volt?*

– Igen.

– *Elegendő-e, az, ami József Attiláról itt, Franciaországban megjelent?*

– Kevés, kevés...

– *Kik kezdték el franciára fordítani József Attila verseit?*

– A József Attila versek fordítása 1941-ben, április–május–júniusban, Marseille mellett, egy kis fürdővárosban, Cassis-sur-mer-ben (ami akkor egy kis halászfalu volt) Gara László és Németh Andor nyersfordításával kezdődött; ahol összetalálkoztak Marcel Lallemand költő-tanárral, aki végleges formába öntötte. Ebből jelent meg egy válogatás, egy verseskötet, a *Poèmes choisis*, Cserépfalvinál, 1948-ban. Igaz, párizsi tartózkodása ideje alatt írt francia verseket, meg is jelentek, de az nem volt elég az üdvösséghez. József Attila 1944-ben kezdett el hódítani Franciaországban. A rádión keresztül, majd a Cserépfalvi által kiadott kötet után vált ismertté. Különben mindent, ennek az eredetét is pontosan meg lehet találni, a Bokor–Tverdota: *Kortársak József Attiláról* című, három kötetes műben. Mindent összeszedtek, amit József Attiláról 1945-ig írtak; benne van ez is, meg az is, hogy 1944-ben, a francia rádióban felolvastak József Attila verseket. A könyvet le lehet emelni, ha ott van a polcon...

– *Párizsban március végén volt egy konferencia: József Attila új megközelítésben. De lesz-e hatása, véleményformáló ereje?*

– Ez egy jó konferencia volt, nagyon jó hozzászólásokkal, főleg a fiatal franciák közreműködése volt megnyugtató; az, hogy elmondták, nekik mit jelent és hogy fedezték fel... – minden bizonnal folytatni fogják. Mert, ezek mind nagyon érzékeny és fogékony fiatalok. Elképzelhető, hogy elhintették a magot, amely ki fog kelni.

– *Kár, hogy ezek, a József Attiláról szóló új gondolatok, szövegek nem jutnak el Magyarországra.*

– A József Attila kutatók ismerik, tudnak róla.

– *De a nagyközönséghez nem „szivárogo ki”, magyar nyelven nem olvashatók ezek az információk; említhetném Jean Rousselot, az ötvenes években írt gyönyörű szövegeit.*

– Valóban, nincs még lefordítva.

– *Ez azért baj?*

– Hogy baj? Hát, ezt még helyre lehet hozni. Rousselot előszavát nyugodtan le lehet fordítani, még nem késő. Egy nagyszerű ember volt. Jó kapcsolatban voltam vele, nagyon sokat dolgoztunk együtt.

– *Közel száz könyv fordításán van már túl; most épp’ Lendvai Páltól Magyarország történetét fordítja, másokat népszerűsít – miért nem ír?*

– Hogy saját magamat népszerűsítsem.

– Igen.

– *Ezt nem érzem feladatombnak.*

– *Egy kicsit mostoha teendő, másokat menedzselni.*

– Miért?

– *Nem szokták megköszönni.*

– Annyi baj legyen. Engem szellemileg tökéletesen kielégít.

– *Milyen a visszajelzés?*

– Visszajelzés? Hogy őszinte legyek, nem is érdekel. A fordításokon keresztül egy csomó barátságot kötöttem. Nagyon jó barátaim voltak, vannak. Mészöly Miklóssal egy életre-halálra szóló barátság szövődött közöttünk. Hát mi többet akarhat az ember?

– *Egyre több József Atillával kapcsolatos kötet ismert, a 100. születésnap is alkalmas pillanat. Ez nem hordja magában annak a veszélyét, hogy megint kitalálnak valamit, valami eladhatót, József Attila ürügyén?*

– Lehetséges, hisz az utóélete olyan változatos szegénynek, hogy mindenfélét el lehet képzelni. A legérdekesebb vállalkozások egyike, a *Már nem sajnó, József Attila legszebb öregkori versei* című kötet; 1994-ben jelent meg, nem tudom látta-e? – Egy pár költő össze állt és megírta azokat a verseket, amikről úgy képzelték, hogy ha József Attila megélte volna az öregséget, akkor ezek megszületnek.

– *Kicsit abszurd vállalkozás, de kötet lett belőle.*

– Néhány vers egész jól sikerült. Hát el lehet képzelni, a fantázia, ugye az végtelen.

– *De ez már nem József Attila.*

– Már nem ő, de el lehet képzelni. Ez a kultusznak az egyik ága.

– *A Dunánál című verséről ma már azt mondják, nem vers, hanem vezércikk.*

– Fölfogható annak is. Vannak nagyon szép költői vezércikkek, például Kossuthnak az a beszéde, amit az Országgyűlés előtt tartott a megajánlással kapcsolatban. Gyönyörű retorikai, költői teljesítmény volt; igaz, hogy politikai tett is. – A vezércikk lehet költői.

– *Lehet, de az eltérő gondolatok és vélemények örvényében, nehéz eligazodni.*

– Hát mindenki mondhat bármit. Ennek legeklatánsabb példája az a Garamvölgyi eset: József Attila nem lett öngyilkos, hanem baleset áldozata. Amit nem ő mondott el elsőként. Én legalábbis a Varga Ervin pathográfiájában talákoztam először ezzel az ötlettel, ahol „gondolat-betörésnek” nevezte, hogy József Attila őgyelgett, ott a sínek körül, egyszerre hirtelen megvilágosult valami, és akkor vetette magát a vonat elé, át akart mászni. De amit a Garamvölgyi hozott elő, a korabeli rendőri jelentéseket összevetve, és kiszámítja, hogy ez nem öngyilkosság volt, hanem baleset. – Hát... – ennek ellent mond persze az, hogy búcsúleveleket írt, többet is – ezt csak úgy lehet összehozni, ha megerőltetjük magunkat, és a búcsúlevelekben nem búcsúleveleket látunk, hanem valami mást.

– *A tudományos megközelítés hiányzik; össze lehetne állítani egy József Attila-szótárt, ami szintén érdekes lenne...*

– Nincs József Attila-szótár?

– *Évtizedekkel ezelőtt, Wacha Imre és nyelvésztársai - Szabó Dénes, J. Soltész Katalin, P. Eöry Vilma, Somogyi Magda, Büky Béla, Szinnyei Merse Jenő, Zimándi Pius István, és sokan mások - a Petőfi-szótár (el)készítése mellett, hozzáláttak József Attila költői szótárának elkészítéséhez, de leállították...*

– Erre én sem gondoltam. Igaz, egyszer utaltam már arra, hogy József Attila igeekötő-használatát kellene megvizsgálni. Összeírni, azt, hogy – például – az el-igeekötő hányszor fordul elő; és hogy az el-igeekötő gyakorisága József Attilánál feltűnő-e vagy nem? Elüt-e az átlagos használatától? Mert az a hipotézisem, hogy – elmúlás, eltávolodás, „elleng a néma, kék idő”, stb. – ez mind a József Attila-i alkat része. Arra gondoltam, ezt ki lehetne mutatni, ha az el-igeekötő használatáról tényleg kiderülne, hogy József Attilánál, az átlagosnál gyakrabban fordul elő.

– *Ha tudományosan közelítenék meg, mert van, lenne még tennivaló.*

– Igen, az a József Attila-szótár, amit említett, ilyen lenne, lehetne. Ha objektíven megvizsgálnák, hogy milyen szavakat használ leggyakrabban, és ebből milyen következtetéseket lehet levonni.

– *Benne vagyunk a 100. évforduló ünnepség sorozatában, professzor úr miként vélekedik, jól bánunk-e a József Attila hagyatékkal?*

– A nyár elején, két hétig Budapesten voltam, a „csapból” is József Attila folyt.

– *Még Moszkvában is, József Attila szobrot avattak... – Janzer Frigyes, gránit talapzaton álló, bronz mellszobra, a moszkvai világirodalmi könyvtár belső udvarában látható.*

– Nem tudom, mit szólna ehhez Ő, hogyha élne. Nem biztos, hogy mindennek örülne. De pozitívum, hogy foglakoznak vele, és ez nagyon komoly dolog. Sokkal jobb, mint hogyha az a teljes közömbösség venné körül, ami a halála előtti hónapokban.

*

Az élet tele van meglepetésekkel – szokta mondogatni idősb barátom, Molnár Ernő színész-rendező, aki akár sortársa is lehetne József Attilának, hisz az őt megillető elismerés is egyre távolibbnak tűnik.

„Fáj a szívem, a szó kihül. / Dehát kinek is szólnék –” ...

„Rongy ceruzámat inkább leteszem” ...

Rosszkor volt, rossz helyen.

Köszörűn sikolt(ott) az idő?...

*

„Ce n'est pas moi qui calme” ... (Nem én vagyok az, aki nyugodt)

„Ce n'est pas moi qui clame, c'est la terre qui tonne, / Gare à toi, gare, car le diable est devenu dément, / Fuis au fond des sources pures et profondes, / Plie-toi dans la plaque de verre, / Dérobe-toi derrière la lumière des diamants, / Sous les pierres, parmi les insectes rampants, / Ô cache-toi dans le pain frais, / Mon pauvre, pauvre ami. / Infilte-toi dans la terre avec les pluies nouvelles- / C'est en vain que tu plonges ton visage en toi-même, / Tu ne pourras jamais le laver que dans l'autre. / Sois la lame de la petite herbe, / Et tu seras plus grand que l'axe de l'univers. // Ô machines, oiseaux, feuillages et étoiles! / Notre mère stérile réclame un enfant. / Mon ami, mon amour d'ami, / Que cela soit terrible ou sublime, / Ce n'est pas moi qui clame, c'est la terre qui tonne.” – A Noir Désir francia alternatív rockzenekar frontembere, Bertrand Cantat énekli ezt franciául.

Bertrand valamiért közel állt József Attilához, bizonyára nem véletlenül választották a magyar poéta költői programját, üzenetét: „Nem én kiáltok” ..., hogy azt – Kardos Gábor fordításában: „Ce n'est pas moi qui calme” ... – franciául mondják el, mindenkinek.

„Nem én kiáltok, a föld dübörög, / Vigyázz, vigyázz, mert megőrült a sátán, / Lapulj a források tiszta fenekére, / Símulj az üveglapba, / Rejtőzz a gyémántok fénye mögé, / Kövek alatt a bogarak közé, / Ó, rejtsd el magad a frissen sült kenyérben, / Te szegény, szegény. / Friss záporokkal szivárogy a földbe - / Hiába fürösztöd önmagadban, / Csak másban moshatod meg arcodat. / Légy egy fűszálon a pici él / S nagyobb leszel a világ tengelyénél. / Ó, gépek, madarak, lombok, csillagok! / Meddő anyánk gyerekért könyörög. / Barátom, drága, szerelmes barátom, / Akár borzalmas, akár nagyszerű, / Nem én kiáltok, a föld dübörög.”

A frankofon világban, szinte észrevétlenül tanulták/tanulják a József Attila-i üzenetet; a Noir Desir is népszerűsíti. A készülő új – ősszel megjelenő – koncertalbum dalai között is szerepel(tetik). – Csupán véletlen egybeesésről van szó, nincs párhuzam a 100. születésnap és a dal/szöveg (Nem én kiáltok) között. Egy korábbi felvétel kerül a korongra, egy népszerű dal/szöveg, a rajongók akaratából – apokaliptikus képek... magyar jelenléttel.

Apró örömök. Az együttes holdudvarában több magyarszármazású alkotót is felfedezhetünk: Aatoth Franyó festőművész, Szelevényi Ákos szaxofonos, Zaránd Gyula fotóművész; de Bertrand Cantat párjáról sem feledkezhetünk meg – anno, magyar lányt választott.

A Noir Desir együttes Franciaország határain túl is hódít.

József Attilával mondják: „Lapulj a források tiszta fenekére... / ...Barátom, drága, szerelmes barátom, / Akár borzalmas, akár nagyszerű, / Nem én kiáltok, a föld dübörög.”

Ha belegondolunk, hogy József Attila szeretett vitatkozni, akkor bizonyosak lehetünk abban is, hogy nem minden születésnapi „meglepetésnek” örülne. De, ahogy azt Kassai György összefoglalta: „Pozitívum, hogy foglalkoznak vele, és ez nagyon komoly dolog. Sokkal jobb, mint hogyha az a teljes közömbösség venné körül, ami a halála előtti hónapokban”.

Mert tudjuk: az a bizonyos KOCKA – el van vetve.

Az új emléktábla a Vieux-Colombier utca 4. számú ház,
az egykor volt Hotel du Vatikán – a Hotel Saint Germain des Pres – falán